

ترویج کاشت سبزه گونه‌های درختی با تاثیر از سبزه عید نوروز برای حفاظت از طبیعت

تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۰۱/۲۸

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۰۳/۰۴

کد مقاله: ۵۶۲۷۰

محسن جوانمیری پور^۱

چکیده

سبزه یکی از سین‌های هفت سین نوروزی و کاشتن آن قبل از عید یکی از رسوم ایرانیان است. پیشنهاد سبزه را نماد برکت و باروری می‌دانستند و قبل از عید نوروز گندم، جو و ارزن را که جزو مهم‌ترین خوراکی آنها بود، را می‌کاشتند. در حال حاضر از سبزه نوروز که ریشه در رسومات و باورهای دیرینه مردم دارد، می‌توان تاثیر گرفت. به این منظور، بجای استفاده از غلات برای تولید سبزه، استفاده از بذور گونه‌های درختی شامل گونه‌های مثمر و غیر مثمر مورد توجه قرار می‌گیرد. چون بعد از صرف هزینه‌هایی از قبیل تهیه بذر، تهیه ظرف و آب، سبزه پرورش داده شده مورد استفاده خاصی نداشته و عملاً دور ریخته می‌شود. به منظور کمی‌سازی این هزینه‌ها در یک سال اقدام به استخراج هزینه‌های مربوطه گردید. نتایج نشان داد حدود ۱۶۹۳۷۲۲۴ خانوار اقدام به کاشت گندم می‌کنند که ۷۰٪ فراوانی کل را تشکیل می‌دهد. مقدار کل هزینه بذور غلات مورد استفاده ۱۹۰۵۴۳۸۱ میلیون ریال است. همچنین، هزینه کل مقدار آب مورد استفاده برای کاشت انواع غلات حدود ۲۰۵۷۸۷۲۹۵ میلیون ریال است. به علاوه، برای تهیه ظرف کاشت سبزه حدود ۳۶۲۹۴۰۵۲۵۹ میلیون ریال هزینه می‌شود. بنابراین، مجموع کل هزینه‌ها شامل بذر، آب، ظرف، روبان و سایر هزینه‌ها حدود ۹۹۸۲۵۸۸۶۳ میلیون ریال است. برای جلوگیری از دور ریز و هدررفت بذور غلات در آستانه عید نوروز، بهتر است این سنت به گونه‌ای که کمترین اصراف و کمک به محیط زیست را به همراه داشته باشد با کاشت بذوری که قابلیت انتقال به طبیعت و تبدیل شدن به درخت را داشته باشند، هدایت شود.

واژگان کلیدی: سبزه نوروزی، هزینه‌ها، بذر، آب، ظرف

۱- مقدمه

استفاده از هرگونه ابزار در جهت گسترش فرهنگ حفاظت از طبیعت می‌تواند حال و آینده بشر را تضمین کند (مختاری، ۱۳۹۱، بشر دوست، ۱۳۹۴). برای ایجاد چنین فضایی بیش از هر زمان نیاز به دانایی، قدرت و فرهنگ و توانایی است. بنابراین، پایداری و حفاظت از طبیعت زمانی حاصل خواهد شد که محیط طبیعی و فرهنگ انسان با هم مرتبط باشند و در یک راستا حرکت کنند (مهر آرا و همکاران، ۱۳۹۷). وجود اخلاق زیست‌محیطی در افراد جامعه می‌تواند شادابی و پویایی را برای جامعه به ارمغان آورد. مهم‌ترین راه‌کار مؤثر در این باره استانداردسازی رفتارهای افراد جامعه در این راستا و نهادینه کردن اخلاق حفاظت از محیط‌زیست است. به این دلیل است که آموزش مستمر، مداوم و مبتنی بر تحقیق و پژوهش، رمز ایجاد و بهبود فرهنگ صحیح در هر فرد، سازمان و جامعه است. آموزش مؤثرترین ابزار در راستای فرهنگ‌سازی در جهان امروز است (برومند، ۱۳۷۰؛ شاعری و اسعدی، ۱۳۸۲؛ ده‌شیری، ۱۳۹۳).

فرهنگ صحیح در ارتباط با طبیعت، باید بتواند روحیه طبیعت‌دوستی و هماهنگی با طبیعت در انسان را شکل دهد و نگاه انسان را به محیط‌زیست و منابع طبیعی و تمام آنچه در اطراف اوست، همراه با احساس مسئولیت در قبال آن‌ها باشد (نبوی و شهرداری، ۱۳۹۳؛ صالحی و پازوکی‌نژاد، ۱۳۹۳). آموزش به‌منظور ایجاد فرهنگ عمیق یعنی تربیت افراد دارای احساس مسئولیت نسبت به طبیعت و دارای دانش، نگرش، انگیزه، تعهد و مهارت‌های لازم برای فعالیت‌های مختلف در جهت ایجاد محیط‌زیست سالم و پاک و تعهد به نگهداری از آن برای نسل‌های آینده صورت می‌گیرد (آزادخانی و همکاران، ۱۳۹۷). فرهنگ عامل اصلی و نیروی محرک پایداری و حفاظت از طبیعت است. فرهنگ از نظر تایلور (۱۸۷۱) تمام رسوم، هنرها، علوم، مذهب و رفتار سیاسی است که مجموعه آن باعث متمایز کردن جامعه‌ای نسبت به جامعه دیگر می‌شود (برومند، ۱۳۷۰). اگر به آدابی که در رسالت پیامبران نهفته است با نگاهی عمیق و دقیق بنگریم، مشاهده خواهیم کرد که در واقع پیامبران نیز هر یک با تلاش و پیگیری فراوان نوعی فرهنگ را در میان مردم زمان خویش تثبیت می‌کردند که پیامد آن به نفع مردم بود. فرهنگ شامل تمام الگوهای هنری، اجتماعی، ایدئولوژی و مذهبی می‌شود که انسان برای سلطه بر محیط‌زیست خود استفاده می‌کند (کوچ‌پیده و کیخسروی، ۱۳۸۷).

آموزش محیط‌زیست به‌منظور ایجاد فرهنگ عمیق یعنی تربیت افراد دارای احساس مسئولیت نسبت به محیط‌زیست و دارای دانش، نگرش، انگیزه، تعهد و مهارت‌های لازم برای فعالیت‌های مختلف در جهت ایجاد محیط‌زیست سالم و پاک و تعهد به نگهداری از آن برای نسل‌های آینده صورت می‌گیرد (کریمی و همکاران، ۱۳۸۴).

سنت سبز کردن سبزه از دیرباز میان ایرانیان مرسوم بوده است. در ایران باستان دانه‌های گندم، جو، برنج، لوبیا، عدس، ارزن، باقلا، نخود و کنجد را بر ستون‌های خشتی می‌کاشتند و روز ششم فروردین آنها را برمی‌چیدند و به نشان برکت و باروری در تالارها پخش می‌کردند. بنابراین، رسم سبز کردن سبزه به شیوه کنونی برای استقبال از نوروز و استفاده از آن در سفره هفت سین از دیرباز برجای مانده است. این رسم اگرچه پسندیده است اما در گذشته‌های دور، هنگام پایه‌گذاری آن نه بحران آب وجود داشت، نه تهدیدهای زیست محیطی و نه مساله امنیت غذایی اما اکنون چالش‌هایی چون افزایش جمعیت، کم‌آبی، خشکسالی و امنیت غذایی مطرح است. اگرچه در حال حاضر، محیط زیست ایران دچار آسیب‌های جدی مانند گرد و غبار، کم‌آبی و خشکسالی است و مساله سبز کردن دانه‌ها در کنار این بحران کمتر چشمگیر است اما در کشوری که مشکل تغذیه، تولید غلات و فقر وجود دارد، باید گفت استفاده از دانه‌های خوراکی تهیه سبزه عید نیز می‌تواند در جای خود پراهمیت باشد. با وجود اینکه مردم حاضر هستند برای حفظ سنت سبزه درست کردن هنگام نوروز هزینه زیادی صرف کنند اما باید این سنت به نحوی هدایت شده و با استفاده از روش‌های جایگزین ادامه یابد. بنابراین، هدف مطالعه حاضر بررسی هزینه‌های موجود برای سبز کردن سبزه نوروزی با استفاده از بذر غلات به عنوان راه‌کاری برای حفاظت از طبیعت است.

۲- مواد و روش‌ها

۲-۱- سبزه عید نوروز

وقتی که بوی بهار در دشت و دمن می‌پیچد و زمستان کم‌کم رخت سفیدش را از دشت بر می‌کند طبیعت آمدن بهار را مژده می‌دهد. بنا بر رسم قدیمی که از ایران باستان برجای مانده ما ایرانیان در اواخر سال با هیجان فراوان به پیشواز بهار می‌رویم و با سبز کردن سبزه‌ی عید تولد دوباره‌ی طبیعت را جشن می‌گیریم. سبزه یکی از هفت سین سفره هفت سین عید نوروز می‌باشد که ایرانیان وقتی که به اواخر پایان سال نزدیک می‌شوند شروع به کاشتن آن می‌کنند.

سبزه یکی از زیباترین سین‌ها می‌باشد که نماد تولد و زایش دوباره است و مژده‌ی نو شدن دوباره را می‌دهد. سبزه از زمان‌های دور تا کنون توانسته جایگاهش را در سفره‌های هفت سین همچنان حفظ کند چرا که جزو ضروریات سفره هفت سین است. در

زمان‌های قدیم از یکی دو هفته مانده به عید به کاشت سبزه اقدام می‌کردند و در ظرف‌های مختلف و در اندازه‌های کوچک و بزرگ اقدام به آماده‌سازی سبزه می‌نمودند. عدس، گندم، لوبیا، نخود، قره‌ماش و ماش جزو غلاتی هستند که با آنها می‌توان سبزه درست کرد. البته گندم از سایر غلات برای سبز کردن آسان‌تر و رایج‌تر است.

بر اساس یافته پژوهشگری دلیل علمی کاشت سبزه این بود که ایران دارای آب و هوای بسیار متنوع و متفاوت است و خانم‌های ایرانی برای اینکه بدانند کدام نوع از غلات رشد بهتری در آن سال خواهد داشت، غلات مختلفی مانند گندم، جو، عدس، لپه و... می‌کاشتند. آنها معتقد بودند کلیه کاشتنی‌ها و نشاءها با آب و هوای همان سال نسبت مستقیم دارد. بنابراین هر کدام از آنها که بهتر سبز می‌شد آن را در همان سال می‌کاشتند مثلاً اگر آن سال عدسشان آفت می‌زد و کچل می‌شد، دیگر عدس نمی‌کاشتند. مثلاً مردم در شهرهای استان لرستان، گاودانه می‌کاشتند تا بدانند در سال جدید خوراک دام دارند یا خیر و در غیر این صورت، گیاه دیگری را بکارند.

شکل ۱- تصاویری از سبزه‌های مرسوم و مورد استفاده در هفت سین مربوط به سال نو خورشیدی

۲-۲- سبزه جنگلی

گروهی از صاحب نظران حوزه طبیعت و محیط زیست معتقدند سبزه نوروز از یک سو، کلی از غلات را هدر می‌دهد و از سوی دیگر در شرایط بی‌آبی و خشکسالی، هدر دادن آب است. بعضی از آنها پیشنهاد می‌کنند که به جای سبزه، تخم سبزی برای مصرف خوراکی کاشته شود. برخی دیگر هم نگران کپک زدن غلات و انتقال آلودگی در محیط خانه هستند. همان‌طور که در سطور قبل عنوان شد، در حال حاضر از سبزه نوروز که ریشه در رسومات و باورهای دیرینه مردم دارد، می‌توان تاثیر گرفت. در این ایده بجای استفاده از غلات به منظور تولید سبزه استفاده از بذور گونه‌های درختی شامل گونه‌های مثمر و غیر مثمر باغی و همچنین بذور گونه‌های درختی جنگلی مورد توجه قرار می‌گیرد. همه ساله بعد از روز طبیعت (۱۳ فروردین) شاهد رها شدن سبزه‌های بسیار زیادی در مناطق مختلف هستیم که سرانجامی جز نابودی نخواهند داشت و صرفاً باعث اتلاف هزینه و انرژی هستند. در حالی که با جایگزینی بذور گونه‌های درختی بجای بذور غلات امکان تولید نهال فراهم شده که می‌توان از این پتانسیل به منظور کاشت نهال چه در املاک خصوصی و یا برای کاشت در طبیعت استفاده کرد.

۲-۳- محاسبات و هزینه‌های مربوط به کاشت سبزه

برای داشتن سبزه‌های غلات نوروزی داشتن موارد زیر شامل بذور مناسب از قبیل بذور غلات، آب و ظروف مناسب ضروری است. مهمترین بذور غلات مورد استفاده برای این مورد بذور گندم، جو، عدس، نخود، ماش و... هستند. قیمت روز هر کیلوگرم بذور غلات مورد نظر به شرح ذیل است:

قیمت بذور گندم: ۵۰۰۰۰ به ازای کیلو، قیمت بذور جو: ۴۰۰۰۰ به ازای هر کیلو، قیمت بذور عدس: ۴۰۰۰ به ازای هر کیلو، قیمت بذور نخود: ۲۷۰۰۰ به ازای هر کیلوگرم و قیمت بذور ماش: ۳۹۰۰ به ازای هر کیلو است.

همچنین جامعه آماری این بررسی شامل تمام خانوارهایی در نظر گرفته شد که در سرشماری سال ۱۳۹۵ مورد سرشماری قرار گرفته‌اند. بر اساس سرشماری سال ۱۳۹۵ تعداد خانوارهای موجود در کشور ایران ۲۴۱۹۶۰۳۵ خانوار است (سایت آمار ملی ایران، ۱۳۹۹).

سایر موارد موجود برای سبزه ظرف یا گلدان است که نقش بستر کاشت را دارا بوده و مورد استفاده قرار می‌گیرد. با توجه به انواع و اقسام گلدان‌های مورد استفاده قیمت ظرف حدود ۱۵۰۰۰۰ ریال در نظر گرفته شد. آب و نور که از مهمترین مواد مورد استفاده در پرورش سبزه نوروزی هستند. در حال حاضر بر اساس تعرفه‌های موجود وزارت نیرو قیمت هر مترمکعب آب ۸۹۰۲ ریال است. نور هم که به صورت رایگان از طبیعت گرفته شده و هزینه خاصی را به دنبال ندارد. حدود نصف کسانی که اقدام به تهیه سبزه می‌کنند از روبان استفاده می‌کنند. براساس برآوردهای به عمل آمده از قیمت‌های جاری در بازار به طور متوسط قیمت هر متر روبان با توجه به جنس، عرض و سایر مولفه‌ها حدود ۳۰۰۰۰ ریال در نظر گرفته شد. بر اساس پرس و جوهای به عمل آمده از حدود ۱۰۰ خانوار که اقدام به کاشت سبزه می‌کنند مشخص شد که فراوانی استفاده از بذور غلات در تهیه سبزه چه میزان است.

۳- نتایج

نتایج نشان داد بیشتر غلات کاشته شده شامل گندم، جو، عدس، نخود، ماش و ... است (جدول ۱). حدود ۱۶۹۳۷۲۲۴ خانوار اقدام به کاشت گندم می‌کنند که ۷۰٪ فراوانی کل را تشکیل می‌دهد.

جدول ۱- نوع و فراوانی انواع سبزه‌های نوروژی کاشته شده و تعداد خانوارهای کشت کننده

ردیف	نوع سبزه	درصد فراوانی	تعداد خانوار کشت کننده
۱	گندم	۷۰	۱۶۹۳۷۲۲۴
۲	جو	۱۰	۲۴۱۹۶۰۳
۳	عدس	۵	۱۲۰۹۸۰۲
۴	نخود	۵	۱۲۰۹۸۰۲
۵	ماش	۵	۱۲۰۹۸۰۲
۶	سایر	۵	۱۲۰۹۸۰۲

مقدار کل هزینه بذور غلات مورد استفاده ۱۹۰۵۴۳۸۱ میلیون ریال است (جدول ۲). با توجه به فراوانی استفاده از گندم بیشترین میزان هزینه مربوط به گندم ۲۱۱۷۱۵۳ میلیون ریال است. علیرغم فراوانی کمتر نخود نسبت به سایر غلات هزینه استفاده از نخود حدود ۹۰۷۳۵۱۵ ریال برآورد شد (جدول ۲).

جدول ۲- مقدار هزینه شده برای تهیه بذر انواع غلات مورد استفاده برای تهیه سبزه نوروژی

ردیف	نوع سبزه	مقدار مورد استفاده (گرم)	قیمت واحد (ریال)	تعداد خانوار کشت کننده	وزن کل (کیلوگرم)	قیمت کل (میلیون ریال)
۱	گندم	۵۰۰	۵۰۰۰۰	۱۶۹۳۷۲۲۴	۸۴۶۸۶۱۲	۲۱۱۷۱۵۳
۲	جو	۵۰۰	۴۰۰۰۰	۲۴۱۹۶۰۳	۱۲۰۹۸۰۲	۲۴۱۹۶۰۴
۳	عدس	۵۰۰	۴۰۰۰۰	۱۲۰۹۸۰۲	۶۰۴۹۰۱	۱۲۰۹۸۰۲
۴	نخود	۵۰۰	۲۷۰۰۰۰	۱۲۰۹۸۰۲	۶۰۴۹۰۱	۹۰۷۳۵۱۵
۵	ماش	۵۰۰	۳۹۰۰۰	۱۲۰۹۸۰۲	۶۰۴۹۰۱	۱۲۰۹۸۰۲
۶	سایر	۵۰۰	۱۰۰۰۰۰	۱۲۰۹۸۰۲	۶۰۴۹۰۱	۳۰۲۴۵۰۵
	مجموع	-	-	۲۴۱۹۶۰۳۵	۱۲۰۹۸۰۱۸	۱۹۰۵۴۳۸۱

نتایج نشان داد به طور کلی ۹۷۹۹۳۹۵ مترمکعب آب برای کاشت سبزه عید مورد استفاده قرار می‌گیرد (جدول ۳). هزینه کل مقدار آب مورد استفاده برای کاشت انواع غلات حدود ۲۰۵۷۸۷۲۹۵ ریال است.

جدول ۳- مقدار آب مصرف شده برای کاشت سبزه و هزینه آن برای غلات مورد استفاده

ردیف	نوع سبزه	مقدار آب مورد استفاده (روزانه/CC)	تعداد خانوار کشت کننده	مقدار کل آب مصرفی (متر مکعب)	قیمت هر متر مکعب آب (ریال)	قیمت کل (میلیون ریال)
۱	گندم	۴۰۰	۱۶۹۳۷۲۲۴	۶۷۷۴۸۹۰	۲۱۰۰۰	۱۴۲۲۷۲۶۹۰
۲	جو	۴۰۰	۲۴۱۹۶۰۳	۹۶۷۸۴۱	۲۱۰۰۰	۸۲۰۳۲۴۶۶۱
۳	عدس	۴۰۰	۱۲۰۹۸۰۲	۴۸۳۹۲۱	۲۱۰۰۰	۱۰۱۶۲۳۴۱
۴	نخود	۵۰۰	۱۲۰۹۸۰۲	۶۰۴۹۰۱	۲۱۰۰۰	۱۲۷۰۲۹۲۱
۵	ماش	۴۰۰	۱۲۰۹۸۰۲	۴۸۳۹۲۱	۲۱۰۰۰	۱۰۱۶۲۳۴۱
۶	سایر	۴۰۰	۱۲۰۹۸۰۲	۴۸۳۹۲۱	۲۱۰۰۰	۱۰۱۶۲۳۴۱
			۲۴۱۹۶۰۳۵	۹۷۹۹۳۹۵		۲۰۵۷۸۷۲۹۵

نتایج نشان داد برای تهیه ظرف کاشت سبزه حدود ۳۶۲۹۴۰۵۲۵۹ میلیون ریال هزینه می‌شود (جدول ۴).

جدول ۴- مقدار هزینه برای تهیه ظرف مورد استفاده در کاشت سبزه نروزی

سبزه	تعداد ظرف	قیمت ظرف (ریال)	کل هزینه (میلیون ریال)
	۲۴۱۹۶۰۳۵	۱۵۰۰۰۰	۳۶۲۹۴۰۵۲۵۹

نتایج نشان داد برای تهیه روبان به منظور تزئین سبزه عید نوروز حدود ۳۶۲۹۴۰۵۲۵ میلیون ریال هزینه می‌شود (جدول ۵).

جدول ۵- مقدار هزینه متحمل شده برای تهیه روبان مورد استفاده در سبزه

ردیف	تعداد مورد استفاده	قیمت برآوردی (ریال)	کل هزینه (میلیون ریال)
سبزه	۱۲۰۹۸۰۱۸	۳۰۰۰۰	۳۶۲۹۴۰۵۲۵

مجموع کل هزینه‌ها شامل بذر، آب، ظرف، روبان و سایر هزینه‌ها حدود ۹۹۸۲۵۸۸۶۳ میلیون ریال است (جدول ۶).

جدول ۶- مجموع کل هزینه برای کاشت سبزه در یک سال (۱۳۹۹)

انواع مولفه‌ها	بذر	آب	گلدان	روبان	سایر	مجموع
مقدار هزینه (میلیون ریال)	۱۹۰۵۴۳۸۱	۲۰۵۷۸۷۳۹۵	۳۶۲۹۴۰۵۲۵۹	۳۶۲۹۴۰۵۲۵	۴۷۵۳۶۱۳۶	۹۹۸۲۵۸۸۶۳

۴- بحث

حفاظت از طبیعت و احترام به محیط‌زیست، در کشور ایران با داشتن فرهنگی کهن سابقه‌ای دیرینه دارد. طبیعت و به‌خصوص درخت و جنگل در اسطوره‌شناسی ایرانیان بسیار اهمیت داشته است. ایرانیان درختان را انسان‌های خوبی می‌پنداشتند که پس از مرگ به درخت بدل شده‌اند و اعتقاد داشتند هیچ‌گاه نباید درخت کهنسالی را قطع کرد (کیمیای سبز، ۱۳۸۲؛ اکبری، ۱۳۸۶).

در اوستا از قول اهورامزدا نقل شده است: ملتی که درخت مثمر می‌کارد و زمین‌های لم‌برز را به زمین‌های کشاورزی تبدیل می‌کند، خوشبخت‌تر خواهد بود. بعضی از درختان چون چنار، سرو، کنار و انار نزد ایرانیان محبوبیت زیادی داشته‌اند. درخت سرو در افسانه‌های پارسی درختی بهشتی دانسته شده است. حتی بررسی آثار ادبی و ادبیات نسل‌های گذشته، توجه پیشینیان به عدم تخریب طبیعت و توجه به حفظ و حراست از محیط‌زیست را نشان می‌دهد. در زمان هخامنشیان جلوگیری از آلودگی عناصر چهارگانه آتش، خاک، هوا و آب مورد توجه بوده است. چند صد سال قبل از میلاد مسیح (ع) اولین منطقه حفاظت شده دنیا زمانی ایجاد شد که خشایارشا پس از لشکرکشی خود به آسیای صغیر حفاظت منطقه‌ای از جنگل‌های سرو را به گارد سلطنتی خویش سپرد (صدیق، ۱۳۵۴).

حفظ و حمایت از طبیعت و محیط‌زیست در دین اسلام نیز توصیه شده است (صدیق، ۱۳۵۴). مطالعه زندگی رسول اکرم (ص) کاملاً مبین این است که ایشان از تمامی علم مربوط به فرآیند طبیعت برخوردار بوده و از تمامی ارتباطات میان موجودات در اکوسیستم و طبیعت آگاه بوده است و طبیعت را نه تنها فاقد شعور نمی‌دانست، بلکه چنانچه در سوره فصلت آیه ۵۳، طبیعت دارای شعور و از نشانه‌ها و آیات الهی شمرده می‌شود (نبی‌پور و فرین، ۱۳۹۲).

آموزش و پرورش با آموزش‌های مستقیم و غیرمستقیم می‌تواند تأثیرات شگرفی، بر جمعیت کشور بگذارد و هرگونه برنامه‌ریزی صحیح می‌تواند قدم‌های بزرگی در جهت ایجاد فرهنگ حفاظت از محیط‌زیست بردارد.

چون سبزه نروزی بعد از سبزه به در بدون استفاده است و در نهایت دور انداخته می‌شود، هزینه‌های صرف شده برای رشد و ایجاد آن نوعی اسراف است و این سنت قدیمی را نیازمند تغییر می‌دانند. راه حل پیشنهادی، استفاده از دانه‌های مرکبات و درختان جنگلی و حتی گلدان‌های سبزی شامل جعفری، تره، ریحان و... به جای حبوبات است که هم بتواند نقش سبزه را ایفا کند و هم اسراف و هدر رفت کمتری نسبت به سبزه های رایج سفره هفت سین داشته باشد.

دانه‌های مورد استفاده پیشنهادی، بذور مرکباتی مانند لیمو، نارنج و پرتقال و یا حتی بذر درختانی از قبیل بلوط، بنه، بادام و... به جای دانه‌های حبوبات رایج مورد استفاده برای سبز کردن سبزه است.

یکی از مواردی که در این مورد مطرح است، میزان آب شرب مصرفی برای پرورش دادن سبزه است. براساس گزارش برخی نهادهای حامی محیط زیست، اگر هر خانوار ایرانی برای سبزه عید ۲۰۰ تا ۳۰۰ گرم گندم یا حبوبات مصرف کند، با توجه به مصرف ۱۵۰۰ لیتر آب برای جوانه زدن هر کیلو بذر، سالانه چهار تا شش میلیارد لیتر آب برای کاشت سبزه هدر می‌رود. شکی نیست که وجود آب، جدای از الزامی بودن برای ادامه زندگی و فعالیت‌های موجودات زنده، سبب سرزندگی و شادابی بیشتر فضا می‌شود که نمونه آن را می‌توان در مورد شهرهایی که دارای رودخانه هستند مشاهده کرد.

در کاشت نهال به جای سبزه پیشنهاد استفاده از سبزه دانه مرکبات و گونه‌های جنگلی را می‌دهند، در حالی که میزان واقعی آب مصرفی برای این روش، در مقایسه با هدر رفت سالیانه دویست میلیارد متر مکعبی، رقم بسیار ناچیزی است و علاوه بر این، برای همین مدل سبزه هم نیاز به مصرف آب است. البته باید توجه داشت که، جوانه‌هایی از مرکبات و گونه‌های جنگلی است که می‌توان آن را بعد از دو سال از زمان جوانه زدن، در دامان طبیعت، باغ و یا باغچه‌های خانه‌ها کاشت و از زیبایی بصری و محصول آن در سال‌های بعد بهره برد. میزان قابل توجه غله و حیواناتی که هر خانواده برای پایداری به سنت سبزه درست کردن در عید استفاده می‌کند و همچنین وجود خرافاتی مانند اینکه سبزه پس از پایان عید باید در طبیعت رها شود، این ضرورت را ایجاد می‌کند که فرهنگ سازی در این زمینه صورت گیرد.

فرهنگ‌سازی در راستای استفاده از بذرها و دانه‌هایی که دارای ارزش غذایی انسانی نیستند (بذور درختان) اما خاصیت جوانه زدن و سبز شدن دارند، خیساندن بذرهایی که قابلیت خوراکی برای انسان دارند مانند بذر شاهی یا تره و همچنین، کاشت گیاه یا نهال کوچکی در گلدان که رشد و سبزیگی آن ادامه داشته باشد از جمله راه‌کارهای پیشنهادی برای جلوگیری از هدررفت غلات و حبوبات است.

حس طراوت و شادابی سبزه بر سر سفره هفت سین نوروز انکارناپذیر است اما سبزه سفره هفت‌سین به نگاه جایگزینی نیاز دارد. برای جلوگیری از دور ریز و هدررفت دانه‌های خوراکی بسیار در آستانه عید، بهتر است این سنت در مسیری درست به گونه‌ای که کمترین اسراف و آسیب به محیط زیست را به همراه داشته باشد، هدایت شود. کاشت بذرهایی که قابلیت انتقال به طبیعت و تبدیل شدن به درخت مانند خرما، پرتقال، نارنگی و بلوط از جمله این موارد است. رها نکردن سبزه در سطل زباله‌ها، جوی‌های آب و فضای سبز شهری، استفاده از دانه‌های سبزه شده به عنوان خوراک پرندگان، ایجاد تدابیری از طرف شهرداری‌ها و سازمان‌های مردم نهاد برای گردآوری سبزه‌ها در پایان نوروز با هدف تبدیل به کود کمپوست از جمله راه‌کارهای کاهش هدررفت گندم و حبوبات به عنوان ماده‌های غذایی ارزشمند است.

منابع

- آزادخانی، پ.، سادات‌نژاد، م.، شرفخانی، ج. ۱۳۹۷. بررسی آموزش زیست محیطی و رفتارهای حفاظت از محیط زیست دانش‌آموزان دبیرستان‌های دخترانه شهر ایلام. فصلنامه انسان و محیط زیست. ۱۵۳-۱۳۹: (۱) ۴۴.
- اکبری، غ. ۱۳۸۶. نگرشی بر منابع طبیعی از دیدگاه اسلام، سازمان جنگل‌ها مراتع و آبخیزداری، دفتر ترویج و مشارکت مردمی، راه سبحان، ۴۸ ص.
- برومند، ف. ۱۳۷۰. آموزش بین‌المللی محیط‌زیست، تاریخچه، دانش پایه و روش‌های آموزشی آن، کمیسیون ملی یونسکو در ایران. ۲۱۶ ص.
- بشردوست، م.ر. ۱۳۹۴. مروری بر معماری پایدار و تاثیر آن در حوزه محیط زیست. کنفرانس بین‌المللی پژوهش‌های نوین در عمران، معماری و شهرسازی. ۵ آذر ۱۳۹۴. تهران-ایران. ۱۴ ص.
- درگاه ملی آمار ایران. ۱۳۹۹. نتایج تفصیلی سرشماری عمومی نفوس و مسکن. ۲۴۶ ص.
- ده شیرینی، م.ر. ۱۳۹۳. جهانی شدن و توسعه پایدار، فصلنامه آموزش محیط زیست و توسعه پایدار، ۷۷-۶۴: (۲) ۴.
- شاعری، ع.م.، اسعدی، ج. ۱۳۸۲. راهنمای عملی مشارکت و ترویج منابع طبیعی. نشر پونه. ۱۸۰ ص.
- صالحی، ص.، پازوکی‌نژاد، آموزش عالی پایدار و پایداری محیط زیست. فصلنامه انجمن آموزش عالی ایران. ۱۱۲-۸۳: (۲) ۶.
- صدیق، ع. ۱۳۵۴. تاریخ فرهنگ ایران از آغاز تا زمان حاضر، تهران، انتشارات دانشگاه تهران، چاپ هفتم. ۵۳۵ ص.
- کریمی، د.، همتیان، ف.، صدقی نژاد، ل. ۱۳۸۴. مجموعه مقالات، راهکارهای توسعه فرهنگ محیط‌زیست، جلد اول، ۱۳۸۴.
- کوچ‌پیده، ن.، کیخسروی، د. ۱۳۸۷. تاریخ تحول منابع طبیعی ایران. نشر پونه. ۹۸ ص.
- کیمیای سبزه، ۱۳۸۲، معاونت امور جنگل سازمان جنگل‌ها. نشر پونه. ۱۸۰ ص.
- مختاری، ع. ۱۳۹۱. فناوری‌های نوین، معماری و محیط زیست، دومین کنفرانس برنامه‌ریزی و محیط زیست، ۲۷-۲۶ اردیبهشت، تهران-ایران.
- مهرآرا، ع.، مدانلو جویباری، س.، زارع زیدی، ع. ۱۳۹۷. بررسی نقش حفاظت از محیط زیست در توسعه پایدار. دومانه‌نامه مطالعات کاربردی در علوم مدیریت و توسعه. ۱۱۵-۱۰۵: (۲) ۳.
- نئی‌پور، ف.، فریین، م. ۱۳۹۲. سبک زندگی پیامبر اکرم(ص) در ارتباط با محیط‌زیست، کنفرانس سبک زندگی پیامبر(ص). ۱۶ مهر ۱۳۹۲، زاهدان-ایران.
- نوی، س.، شهریاری، م. ۱۳۹۳. دین، اخلاق و محیط زیست. انسان و محیط زیست. ۸۳-۶۹: (۲) ۱۲.
- یخکشی، ع. ۱۳۸۱. شناخت، حفاظت و بهسازی محیط‌زیست ایران. موسسه آموزش عالی علمی کاربردی جهاد کشاورزی، ۴۵۶ ص.

Planting of forest species greenery with the influence of Nowruz greenery to promote the culture of nature protection

Abstract

The greenery is one of the seven scenes of Nowruz and planting it before Nowruz is one of our Iranian traditions. The ancients considered greenery as a symbol of blessing and fertility. They planted wheat, barley and millet, which were their most important food before Eid. Nowadays, the green of Nowruz, which is rooted in the ancient customs and beliefs of the people, can be influenced. In this idea, instead of using grains to produce greenery, the use of tree seeds, including fruitful and non-fruitful species, is considered. Because after spending expenses such as preparing seeds, preparing dishes and water, the grown greeneries are not used much and are practically thrown away. In order to quantify these costs, the relevant costs were extracted in one year. The results showed that about 16937224 households plant wheat, which is 70% of the total abundance. The total cost of used grain seeds is 19054381 million Rials. Also, the total cost of water used for planting cereals is about 87234216 million Rials. In addition, it costs about 362940525 million Rials to prepare a container for planting greenery. Therefore, the total costs include seeds, water and containers are approximately 469229122 million Rials. To prevent the grain seeds loss on the Nowruz, it is better this tradition in a way that has the least waste and help the environment be guided via planting seeds that can be transferred to nature and develop a tree.

Keywords: Nowruz greens, costs, seeds, water, container.

